

03.11.2023
Група М-1
Предмет «Економічна теорія та аналіз»
Урок 70-71

Тема: «Сутність сучасної інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції»

Термін «інфляція» (від лат. inflatio) буквально означає «здуття». І справді, фінансування державних витрат (наприклад, у періоди екстремального розвитку економіки під час війн, революцій) за допомогою паперово-грошової емісії з припиненням розміну банкнот на золото призводило до «здуття» грошового обігу і знеціненню паперових грошей.

Інфляція — це знецінення грошей, зниження їх купівельної спроможності. Звичайно інфляція має у своїй основі не одну, а кілька взаємозалежних причин, і виявляються вони не тільки в підвищенні цін. Поряд із відкритою ціною має місце прихована, або придушена, інфляція, що виявляється насамперед у дефіциті, погіршенні якості товарів.

Нагадаємо, що не кожне підвищення цін служить показником інфляції. Ціни можуть підвищуватися в результаті поліпшення якості продукції, погіршення умов видобутку паливно-сировинних ресурсів, зміни суспільних потреб. Але це буде, як правило, не інфляційний, а певною мірою логічне, виправдане зростання цін на окремі товари.

Наприклад, перехід на випуск нових модифікацій автомобілів з економічним двигуном, які відповідають міжнародним стандартам, очевидно, призведе до підвищення відпускної ціни: більш досконала і якісна продукція потребує великих витрат і цінується вище. Водночас систематичне зростання цін на серійно вироблені автомобілі однієї і тієї ж моделі без будь-яких поліпшень, а нерідко і з погіршенням оздоблення і зниженням надійності в експлуатації має яскраво виражений інфляційний характер.

Існує і дещо інший погляд на природу інфляції, що цілком природно, тому що інфляція являє собою надзвичайно складний, суперечливий, недостатньо вивчений процес. Як вважають деякі економісти, під інфляцією варто розуміти підвищення загального рівня цін в економіці.

Безперечно одне: падіння купівельної спроможності грошей і підвищення цін взаємозалежні. Інфляція — це зниження купівельної сили грошей і, можна сказати, це підвищення грошових цін на блага, це переповнювання каналів обігу надлишковими паперовими грошима, не забезпеченими відповідним збільшенням товарної маси.

Інфляція не виникає раптово, вона розвивається поступово як тривалий процес, який можна розділити на кілька стадій. Відрізняються ці стадії співвідношенням темпів

зростання емісії паперових грошей і темпів їх знецінення.

На першій стадії темпи зростання емісії випереджають знецінення грошей, причому це випередження поступово зменшується, наближаючись до вирівнювання. Таке співвідношення і його тенденція зумовлюються кількома причинами.

На другій стадії інфляції темпи знецінення паперових грошей випереджають темпи зростання емісії. Це зумовлюється таким факторами:

- у певний момент власники грошових нагромаджень і збережень починають розуміти їх нереальність і пред'являють на ринок для купівлі товарів, це прискорює збільшення маси грошей у поточному обігу і платоспроможного попиту порівняно з поточною емісією;
- одночасно зменшується вплив у нагромадження нових випусків грошей внаслідок чого зростає швидкість обігу всієї грошової маси;
- виникають і швидко поширюються бартерні операції, звужуючи товарну основу грошової маси в обігу;
- знецінення грошей призводить до відтоку робочої сили з сфери виробництва у сферу спекулятивного обміну, що зумовлює падіння виробництва і товарообороту внаслідок чого зменшується потреба обігу в грошах.

Унаслідок дії зазначених факторів зайва маса грошей в обігу починає зростати швидше за їх емісію. Зростання цін, а отже, і знецінення грошей визначаються передусім динамікою зайвої маси грошей і тому випереджають темпи емісії.

Сучасній інфляції притаманний ряд відмінних рис: якщо раніш інфляція мала локальний характер, то зараз – повсюдний; якщо раніш вона охоплювала певний період часу, тобто мала періодичний характер, то зараз стала хронічною; сучасна інфляція існує під впливом не тільки грошових, а й негрошових чинників.

Отже, сучасна інфляція відчуває вплив багатьох чинників.

До першої групи відносяться чинники, що викликають перевищення грошового попиту над товарною пропозицією, у результаті чого відбувається порушення вимог закону грошового обігу. Друга група об'єднує чинники, що ведуть до початкового зростання витрат і цін товарів, який підтримується наступним підтягуванням грошової маси до їх зростлого рівня. Насправді обидві групи чинників переплітаються і взаємодіють одна з одною, викликаючи зростання цін на товари і послуги, або інфляцію.

У залежності від переважання чинників тієї або іншої групи розрізняють два типи інфляції: інфляцію попиту й інфляцію витрат.

Інфляція попиту обумовлюється такими грошовими чинниками. Мілітаризація економіки і зростання військових витрат. Військова техніка стає дедалі менше пристосованою для використання в цивільних галузях, у результаті чого грошовий еквівалент, що протистоїть військовій техніці, перетворюється в чинник, зайвий для обігу.

Дефіцит державного бюджету і зростання внутрішнього боргу. Покриття дефіциту відбувається шляхом розміщення позик держави на грошовому ринку або за допомогою додаткової емісії нерозмінних банкнот центрального банку. Перший шлях характерний для США, а другий – для країн з перехідною економікою.

Кредитна експансія банків. Так, в Україні великий обсяг кредитів, що надаються НБУ для фінансування витрат уряду.

Імпортована інфляція. Це емісія національної валюти понад потреби товарообігу при покупці іноземної валюти країнами з активним платіжним балансом.

Надмірні інвестиції у важку промисловість. При цьому з ринку постійно витягуються елементи продуктивного капіталу, замість яких в обіг надходить додатковий грошовий еквівалент.

Інфляція витрат характеризується впливом наступних негрошових чинників на процеси ціноутворення.

Лідерство в цінах. Воно спостерігалось з середини 60-х років до 1973 р., коли великі компанії окремих галузей при формуванні і зміні цін орієнтувалися на ціни, встановлені компаніями-лідерами, тобто найбільш значними виробниками в галузі або в межах локально-територіального ринку.

Зросле значення сфери послуг. Воно характеризується, з одного боку, повільнішим

зростанням продуктивності праці порівняно з галузями матеріального виробництва, а з другого — великою питомою вагою заробітної плати в загальних витратах виробництва.

Прискорення приросту витрат і особливо заробітної плати на одиницю продукції. Економічна міць робітничого класу, активність профспілкових організацій не дозволяють великим компаніям знизити зростання заробітної плати до рівня уповільненого зростання продуктивності праці. Водночас у результаті монополістичної практики ціноутворення великим компаніям були компенсовані втрати за рахунок прискореного зростання цін, тобто була розгорнута спіраль «заробітна плата-ціни».

Енергетична криза. Вона викликала у 70-ті роки величезне подорожчення нафти й інших енергоресурсів. Відтак, якщо у 60-ті роки середньорічний індекс зростання світових цін на продукцію промислово розвинутих країн становив усього 1,5%, то в 70-ті роки — понад 12%.

Інфляція має цілий ряд наслідків у багатьох сферах суспільного життя, насамперед у соціальній та економічній.

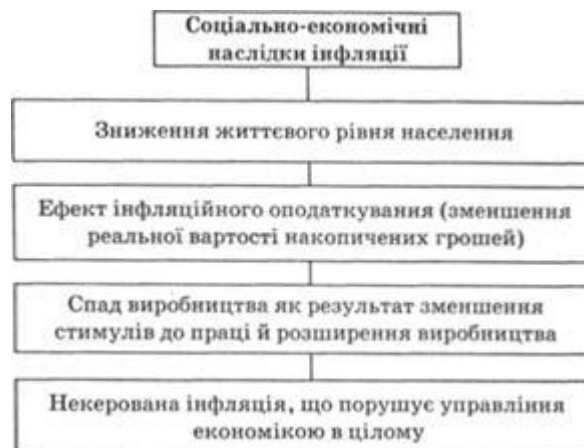
У соціальній сфері інфляція створює передумови перерозподілу доходів між найманими працівниками та підприємцями на користь останніх. Зростання товарних цін як прояв інфляції безпосередньо спричинює збільшення прибутків підприємців і зменшує реальні доходи робітників, службовців та інших верств населення, які змушені купувати товари за зростаючими цінами.

Проте в реальній дійсності ця закономірність не завжди чітко реалізується. Адже підприємці не тільки продають, а й купують товари за зростаючими цінами, а працівники не тільки купують товари, а й продають свій товар — робочу силу, ціна на яку в період інфляції теж зростає. Тому вигреш чи втрати від інфляції можуть мати представники будь-якої соціальної групи.

Якщо ціни на товари, що продає підприємець, зростають повільніше, ніж ціни на товари, які він купує, то він зазнає збитків. Разом з тим, якщо заробітна плата працівника збільшується відповідно чи швидше за зростання цін на товари народного споживання, його матеріальне становище не зміниться або навіть поліпшиться. Все залежить від здатності того чи іншого економічного суб'єкта чи їх групи захистити свої доходи, добитися і адекватного зростання, що визначається монополістичним становищем їх на ринку товарів або праці, політичною організованістю та силою профспілок тощо.

Проте є соціальні групи населення, які повністю не здатні захистити себе від втрат унаслідок інфляції. Це — передусім пенсіонери, особи, які живуть за рахунок виплат по соціальному страхуванню, всі працівники з фіксованим доходом, зокрема службовці державних установ, студенти та ін.

Особливо негативно впливає інфляція на матеріальне становище людей похилого віку, що нерідко живуть за рахунок своїх заощаджень. Унаслідок інфляції ці заощадження помітно знецінюються.

Крім прямих втрат, яких зазнає через інфляцію значна кількість економічних суб'єктів, її негативними соціальними наслідками є також: загальна невпевненість підприємців і всіх працівників у перспективі свого економічного становища, загострення соціальних суперечностей. Все це спричинює соціальну і політичну нестабільність у суспільстві, що нерідко закінчується бурхливими потрясіннями, внаслідок яких встановлюється диктатура в тій чи іншій

формі. Ще ширший діапазон негативних наслідків інфляції в економічній сфері. Особливо відчутно вона впливає на розвиток виробництва, торгівлю, кредитну і грошову системи, державні фінанси, валютну систему і на платіжний баланс країни.

Спочатку, зокрема на стадії повзучої інфляції, остання забезпечує тимчасове стимулювання розвитку виробництва завдяки тому, що держава шляхом дефіцитного фінансування розширює свої замовлення підприємствам, допомагає їм у поновленні основного капіталу, в створенні соціально-економічної інфраструктури тощо. Водночас створюється особлива економічна ситуація, в якій, з одного боку, зростає попит на інфляційне фінансування, а з другого — притуплюється відчуття небезпеки надмірного насичення обороту грошовими коштами, внаслідок чого інфляція піднімається на вищий щабель і перетворюється у гальмо економічного розвитку.

Інфляція спричинює посилення хаотичності і диспропорціональності розвитку суспільного виробництва. Позичкові капітали спрямовуються переважно в галузі з швидким зростанням цін і відволікаються з інших галузей, де може настати застій і занепад виробництва. Часті коливання, стрибки цін посилюють економічний ризик інвестицій, що викликає скорочення нових капіталовкладень і затухання науково-технічного прогресу. Технічному регресу сприяє також те, що в період інфляції ціна робочої сили нерідко зростає повільніше, ніж ціна засобів виробництва, і застосування ручної праці виявляється вигіднішим ніж техніки.

Скорочуючи платоспроможний попит населення, інфляція зумовлює звуження ринку збуту товарів народного споживання, що може викликати затухання темпів їх зростання чи навіть скорочення обсягів виробництва.

Інфляція негативно впливає на структуру споживчого попиту, що дезорганізує господарські зв'язки та виробництво, а також викликає перерозподіл багатства в суспільстві. Ті економічні суб'єкти, які спромоглися на свої товари ціни підвищити якнайбільше, в тому числі і спекулятивним шляхом, одержані надприбутки вміщують переважно в реальні цінності — земельні ділянки, золото, картини, ювелірні прикраси, будівлі тощо. Одночасно зменшують свої традиційні витрати, насамперед виробничого призначення, пов'язані з підвищеним ризиком при знеціненні грошей.

Домашнє завдання:

Законспектувати та вивчити викладений вище матеріал.

Переглянути відео за посиланням

https://www.youtube.com/watch?v=Yes3jOfcOOM&ab_channel=%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

Усі виконані завдання надсилайте на електронну адресу gr.ev@ukr.net з підписом у темі листа «ПІБ, № групи та назва навчальної дисципліни».